

NORDISK RÅD

Nordisk kraftsamling mot skolavhopp: Slutsatser från rundsboardsamtal i Oslo 2018

Avhopp från gymnasiet och vidaregående utbildning är en utmaning för hela Norden. Mellan 20 och 30 procent hoppar av skolan innan de har fullföljt sin utbildning. Utmaningen med att minska skolavhopp är ännu större när det gäller yrkesförberedande utbildningar. Ungdomar som hoppar av skolan i förtid tenderar att få stora svårigheter att komma in på arbetsmarknaden, vilket får konsekvenser både för den enskilde och för samhället. Nordiska rådets utskott för välfärd i Norden och utskottet för kunskap och kultur i Norden bjöd in till ett rundabordssamtal om förebyggande folkhälsoarbete för att minska skolavhopp i Stortinget i Oslo den 7 december 2018.

Skälen till att hoppa av skolan i förtid är flera: personliga eller familjerelaterade problem, inlärnings-svårigheter eller en utsatt socioekonomisk situation. Den allt mer utbredda psykiska ohälsan bland unga har betydelse. Utbildningssystemet, skolmiljön och förhållandet mellan lärare och elever är också viktiga faktorer. Därmed är det angeläget att arbeta förebyggande med folkhälsoinsatser ur ett brett perspektiv och för att möta dessa utmaningar är det också viktigt att social- och utbildningssektorn samarbetar och tar ett gemensamt ansvar för att minska skolavhopp.

Folkhälso- och utbildningsväsendet ser olika ut i de nordiska länderna och i hela Norden genomförs både nationella, regionala och kommunala projekt för att få ungdomar att fullfölja sin utbildning. Det är utskottens mening att det finns all anledning att dela goda exempel och erfarenheter för att vi ska kunna lära av varandra om vad som fungerar och kanske inte fungerar så bra.

Rundabordssamtalet inleddes med inlägg från inbjudna experter och följdes av diskussioner och erfarenhetsutväxling mellan nordiska och nationella politiker, myndighetspersoner samt experter. Inbjudna till mötet var de nationella social- och hälsoutskotten och utbildningsutskotten i de nordiska länderna, Färöarna, Grönland och Åland samt relevanta myndigheter, organisationer och experter. Tre olika föredrag med exempel från olika delar av Norden kick-startade rundabordssamtalen. Det här dokumentet ska återge centrala slutsatser från samtalen som kan vara relevanta att ta hänsyn till i fortsatta diskussioner, samtal och konferenser.

RELATIONER AVGÖRANDE FÖR TRIVSEL

Dagen inleddes med ett föredrag av Lidija Kolouh-Söderlund från Nordens välfärdscenter (NVC). Hon framhöll elevernas goda relationer till lärare, skolpersonal och andra elever som en avgörande faktor för trivsel, välmående och vilja att stanna kvar i skolan. Dessutom kan multi-professionella yrkesgrupper som arbetar i skolan, t.ex. socialarbetare, arbetsterapeuter, coacher, volontärer från civilsamhället genom "supported education" ge lärarna mer tid till att lära ut sitt ämne. Hur möjliggör vi detta?

Slutsatser från den efterföljande diskussionen vid borden:

- ▶ Skolans fysiska miljö och utmaningen med stora öppna ytor skapar störningsmoment för dem med inlärningssvårigheter.
- ▶ Det efterlystes större flexibilitet med hemundervisning och i samband med det behovet av nya digitala lösningar för distansundervisning.
- ▶ Behovet av att ta in fler yrkesgrupper i skolan
- ▶ Enighet om att tidiga insatser var avgörande liksom regelbunden uppföljning av trivseln i skolan.
- ▶ Viktigt att engagera föräldrarna och ha en konstruktiv dialog med dem.
- ▶ På många platser saknas en sammanhängande strategi för att fånga upp unga i riskzonen eftersom skolan är skild från hälsosektorn.
- ▶ Genom att se barnen och ungdomarna som individer i sin egen rätt, utan att diagnostisera eller problematisera kan man komma långt. Det viktiga är att ta barns och ungas känslor på allvar, att prata med och inte till. Barn och unga vill bli sedda och hörda!

GODA EXEMPEL

Från Norge och Østfolds fylkeskommune lyftes fram att man samlat alla krafter och sett på skolmiljön och hur de arbetar internt i skolan. I Danmark har man arbetat med brobyggande och mentorordningar och bland annat kopplat ihop folkskolan och yrkesutbildningar. I Island har man haft mycket fokus på psykisk hälsa i skolan och ett projekt där skolorna kan välja att knyta en psykolog eller coach till skolan.

Europeiska socialfonden har finansierat projektet #Jagmed där fem län i Sverige samverkar för att utveckla metoder som bland annat tidigt synliggör risken för och motverkar studiemisslyckanden samt arbetsätt som stöder unga att återgå till studier. På det viset kan projektresultaten bidra till att unga lyckas med sina studier och kan få en varaktig tillhörighet till arbetsmarknaden. Det praktiska utvecklingsarbetet äger rum i trettio lokala delprojekt i möten mellan ungdomar och offentlig verksamhet.

I Norge har man infört en frånvarogräns på 10 procent för att få ut sitt slutbetyg. Det har lett till mindre frånvaro men i synnerhet många pojkar på yrkesgymnasier får inte ut sitt slutbetyg. Det önskas större flexibilitet i utbildningsförloppet, så att det var enklare att byta mellan teoretiska och praktiska utbildningar.

I Sverige har Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) varit huvudman för projektet Plug-in, som handlar om att förebygga skolavhopp. De sammanfattande erfarenheterna från de fallstudier som har genomförts inom ramen för Plug-in har lett till att ett antal framgångsfaktorer i arbetet med att motverka studieavbrott har identifierats. Fem av dessa har varit särskilt framträdande: ett individcentrerat arbetsätt, samverkan, flexibilitet, koll och uppföljning samt bemötande.

Politiken måste försöka skapa bättre samverkan mellan sektorer och myndigheter på både nationell och lokal nivå. I Finland lägger man sig vinn om att skapa ett förtroendefullt arbetsklimat mellan lärare och elever och ha nolltolerans mot mobbing, detta kallas "gemenskapsskapande" undervisning. Erfarenheterna från Finland visar vikten av att skolan och lärarna kartlägger barnen tidigt och regelbundet och man inte är rädd för att ta tag i situationer med extra insatser och stöd.

Det pågår med andra ord många insatser, projekt och verksamheter i de nordiska länderna för att motverka skolavhopp

BÄTTRE SAMARBETE OCH NYA MODELLER FÖR STÖD

Dagen fortsatte med ett föredrag av Anne-Berit Kavli, ledare för Nordiska ministerrådets 3-åriga projekt 0-24 Tverrsektoriell samhandling om utsatte barn och unge. Målet för projektet är att stärka samarbetet i Norden om tidiga och tvärsektoriella insatser vilket leder till mindre avhopp från skolan. Budskapet var att vi i Norden har väl utvecklade välfärdsystem men att det finns behov för bättre samarbete och nya modeller för service och stöd. 0-24 projektet består av nationella projekt som tar sin utgångspunkt i tidiga och tvärsektoriella insatser. Projekten har egna mål som ska beskrivas och utvärderas. Erfarenheterna från projekten delas i regelbundna möten och i en slutskonferens med tillhörande rapport 2020.

Anne-Berit Kavli betonade att för att tvärsektoriellt samarbete ska lyckas krävs: stark förankring i ledningen, vilja, tid och resurser till samarbetet; god rollfördelning, systematisk planläggning och uppföljning; barnet och barnets behov måste stå i centrum.

De största utmaningarna är: brist på stöd från den politiska nivån – sektorsintressena dominerar; strukturella och kulturella hinder.

Många lyfte ett exempel från Island, ett projekt kallat Breidholtsmodellen. Breidholt är ett område i Reykjavik med stora sociala utmaningar. I Breidholtsmodellen är både sociala och pedagogiska stöd-tjänster för skolan samlade i ett servicecenter som består av tvärsektoriella team för skolorna i området. Teamet samarbetar med skolorna om utmaningar kopplade till frånvaro, inlärningssvårigheter, hälsa och psykosociala problem. Man har etablerat rutiner för stöd och uppföljning av både barnen och deras familjer. I Esbo, Finland har ungdomstjänsten flyttat till ett köpcentrum i anslutning till ett bibliotek där man är tillgänglig för barn och vuxna även utanför kontorstid.

I de efterföljande diskussionerna talades det om:

- ▶ **Utmaningarna med tvärsektoriell samverkan.**
- ▶ **På myndighetsnivå framfördes att det borde stå i myndigheternas uppdragsbeskrivningar vilka andra myndigheter de ska samverka med, i Sverige till exempel Folkhälsomyndigheten och Skolverket.**
- ▶ **Utmaningen med att man på lokal nivå har olika budgetar för social- och skolförvaltningar lyftes, vilket skapar stuprör, men det rapporterades även att man i Norrköping i Sverige har överenskommit att utbildningskontor och socialkontor ska ha vissa verksamheter där det krävs samverkan och där båda parter går in med finansiering.**

- ▶ Skolledarens nyckelroll för samverkan framhölls också.
- ▶ Det efterlystes bra statistik som visar att tvärsektoriell samverkan lönar sig.
- ▶ Både de ekonomiska och juridiska förutsättningarna för samverkan bör ses över. Olika regelverk skapar barriärer och stuprör som måste överkommas. Viktigt med engagemang och prioritering från toppen och intresse från de olika aktörerna underifrån.
- ▶ När olika yrkesgrupper utbildas är det viktigt att koppla samman utbildningarna vilket görs t.ex. vid Karlstad universitet i Sverige, där ämnet folkhälsovetenskap varje termin ansvarat för gemensamma utbildningsdagar till studenter inom socionom-, grundlära- och förskolläraryrkesprogrammen om samverkan för utsatta barn. Utbildningsinsatsen tillkom för att öka samsyn, klargöra roller och utveckla samverkan vid barns behov av insatser från flera aktörer.
- ▶ Det efterlystes tvärsektoriellt samarbete på nationell politisk nivå med sammansatta utskott i parlamenten och närmare samverkan över departementsgränserna. Det efterlystes även från Sverige nationella riktlinjer för hur mycket elevstöd det ska finnas på skolorna.

Sista upplägget för dagen hölls av Inger-Christin Torp, Østfolds fylkeskommune i Norge och Elisabeth Rahmberg från Västra Götalandsregionen i Sverige. Temat var sambandet mellan folkhälsa och skolprestation.

Inger-Christin Torp betonade politikens betydelse för att få till ett fungerande folkhälsoarbete kopplat till skolan. Politiken måste skapa förutsättningar för att varje individ har möjlighet att realisera sin hälsopotential. I Østfold finns det sökbara medel för skolorna som främjar folkhälsan och bland annat ökar genomförandegraden i gymnasiet. Projekten kan handla om till exempel kost, motion och fysisk aktivitet, skolmiljö och psykisk hälsa. Framgångsfaktorn i Østfold har varit den politiska förankringen för folkhälsofrämjande åtgärder i alla partier och i alla förvaltningar.

Elisabeth Rahmberg redogjorde för den psykosociala situationen för ungdomar i Västra Götaland och Region Nordjylland. I Region Nordjylland visar statistiken att de flesta unga mår bra men andelen som inte gör det har ökat sedan 2013. Statistiken visar också att stressnivån, den mentala ohälsan, isolationen och ensamheten är markant högre hos de ungdomar som varken går i skolan eller är i arbete jämfört med dem som är det. I Västra götaland-regionen är det 25 procent som hoppar av gymnasiet i förtid. När det idag är princip nödvändigt att ha gymnasiekompetens för att leva ett självständigt liv riskerar dessa att hamna i utanförskap. Västra götaland-regionen har därför startat Kraftsamling för fullföljda studier som är ett samarbete mellan regionen, kommunerna och andra aktörer vars mål är att alla elever ska lämna grund och gymnasieskola med godkända betyg. Inom delområdena Samverkan, Psykisk hälsa, Livsvillkor och levnadsvillkor, Studiemotivation samt Migration och utbildning pågår en mängd aktiviteter i kommunerna som samordnas av regionen.

Inger-Christin och Elisabeth avslutade med att föreslå en nordisk konferensserie för att diskutera strategier för att minska skolavhopp. De olika aktörerna i Norden, både på nationell, regional och lokal nivå känner varandra för dåligt och att det finns ett stort behov av att utbyta erfarenheter och lära av varandra. En konferensserie kan få en symbolisk betydelse som i nästa skede kan följas upp lokalt, regionalt och nationellt.

Vid borden diskuterades hur man kan lyfta frågan på nordisk nivå:

- ▶ Röster hördes både för större tvärssektoriella konferenser, regionalt nätverkssamarbete men också, enligt vissa, billigare och effektivare metoder att nå ut genom nyhetsbrev, facktidningar, sociala medier med mera.
- ▶ Det fanns en bred enighet om att de ungas röster måste höras, bland annat på möten som dessa, och att barn- och ungdomsperspektivet måste stå i fokus.
- ▶ Det fanns också en önskan om mer tvärssektoriellt samarbete i Nordiska ministerrådet och nordiska mötesplatser. Den norska folkhälsoagen nämndes som ett gott exempel som flera nordiska länder kan lära av. Här ges kommunerna ansvar för folkhälso-mål inom kommunen och därefter rankas kommunerna. Kontinuerlig uppföljning görs med indikatorer för socialtjänst, hälso- och sjukvård, folkhälsa och jämställdhet.

AVSLUTANDE KOMMENTARER

Ordföranden i utskottet för välfärd i Norden, Bente Stein Mathisen, avslutade dagen med att konstatera att "allt fler unga mår dåligt i dagens samhälle – det är en utmaning för oss alla. Vi behöver tala med de unga om hur vi kan förbättra det stöd som behövs och hur vi gemensamt kan förebygga och arbeta för ökat välmående och skapa ett samhälle där vi alla kan delta. I den strategiska genomlysningen av det nordiskasocialsamarbetet föreslår utredaren Árni Páll Árnasson bland annat att främja investeringar i tidiga förebyggande sociala åtgärder. Det kan vi nog alla instämna med. Vi behöver se över hur vi kan finna lösningar som ger mening för individen ur ett helhetsperspektiv. Att aktivt arbeta med ett folkhälsoperspektiv kan minska utanförskap och vi måste jobba tillsammans för att komma tillrätta med komplexa problem. Nordiska rådet kommer nu att ta med oss frågorna som har diskuterats här idag till vidare diskussion i Nordiska rådet. Efter att vi talat ihop oss förväntar jag att vi lägger fram en rekommendation till Nordiska ministerrådet och/eller de nordiska regeringarna."

FORTSATT DISKUSSION – NORDISKA KONFERENSER 2019 OCH 2020

Till sist konstaterades att flera olika konferenser på nordisk nivå om förebyggande av skolavhopp arrangeras framöver:

- ▶ Det internationella nätverket för skolnärvaro International Network for Scholl Attendance (INSA) arrangerar en internationell konferens i 16-18 oktober i Oslo: <https://www.insa.network/activities/next-insa-conference>
- ▶ Det nordiska 0-24 projektet har sin slutkonferens 2020. Projektet har även en facebook sida där projektets resultat sprid och erfarenheter delas.

MERA INFORMATION – LÄNKAR

- Projektet #Jagmed
- Projektet Plug-in
- Tverrsektoriell samhandling om utsatte barn og unge
- Samverkansprojekt i Norrköping
- Norska IKO-modellen
- Magelungens Hemmasittarprogram
- School to work S2W – nätverk ESL
- Nordic School Attending network

Kontakt

Michael Matz, Seniorrådgivare
Nordiska rådet, mima@norden.org

Hemsida: www.norden.org

Twitter: [@nordensk](https://twitter.com/nordensk)